

ČASTITLJIV, VENDAR NESKLENJEN RAZVOJ FIZIČNOGEOGRAFSKEGA LABORATORIJA

Praznujemo njegovo sedemdesetletnico ali dvaindvajsetletnico?

Darko Radinja*

IZVLEČEK

UDK 061.64:911.2

Članek obravnava dejavnost fizičnogeografskega laboratorija. Omenja prekinitve in težave v njegovem razvoju ter prispevek k pedagoškemu in raziskovalnemu delu na oddelku.

ABSTRACT

UDC 061.64:911.2

THE DEVELOPMENT OF THE LABORATORY OF PHYSICAL GEOGRAPHY AT THE DEPARTMENT OF GEOGRAPHY

The article discusses the works and intentions of the Laboratory of physical geography.

Zelo prizanesljivo bi sicer lahko rekli, da tudi fizičnogeografski laboratorij praznuje sedemdesetletnico svojega obstoja, saj je nastal domala hkrati z geografskim inštitutom (1921). Ker pa je bil njegov razvoj po nekaj letih pretrgan (1928), znova pa je zaživel šele po zadnji vojni (1967), je njegovo življenje precej krajše, kajti vmes je več kot 40-letna prekinitiv. Sedanjega laboratorija zato, žal, ne moremo neposredno povezati s prvim, o dolgi tradiciji pa vseeno lahko govorimo.

Sedanji laboratorij je dejansko zaživel šele 1967. leta in letos praznuje 22-letnico sklenjenega delovanja. Formalno je bil ustanovljen sicer nekaj let prej (1962), vendar se je pridobivanje in opremljanje prostorov zavleklo do tega leta. Dejansko pa oba laboratorija, prvi in sedanji, nista delovala skupno niti trideset let, kar je manj kot polovica celotnega obstajanja geografije na filozofski fakulteti.

Ko je prof. Gavazzi 1921. leta ustanovil geografski inštitut na tedanji filozofski fakulteti v Ljubljani, ga je kmalu zatem opremil s posebnim laboratorijem za limnološka in oceanološka raziskovanja (Rakovec 1945). Deloval pa je le, dokler se Gavazzi konec 1927. leta ni vrnil na zagrebško univerzo. Laboratorij so takrat lahko namestili le v zelo tesen, zasilni prostor, v del pregrajenega hodnika. Pravzaprav je bil prej zbirka terenske raziskovalne opreme, kakor kaj drugega. Po opremlitvi pa je bil specializiran za hidrografske raziskave, s katerimi se je prof. Gavazzi že prej ukvarjal, kakor je razvidno tudi po njegovi bibliografiji (Rakovec 1945). Na teh izkušnjah je laboratorij pravzaprav tudi nastal. Njegovo delovanje pa, žal, z neposrednim raziskovanjem slovenskega ozemlja skoraj ni bilo povezano, kar je za prva leta, osredotočena na organizacijo komaj ustanovljenega inštituta, tudi umljivo.

* Dr., univ.prof., Oddelk za geografijo, Filozofska fakulteta, 61000 Ljubljana, Aškerčeva 12, YU.

Po Gavazzijevem odhodu je delo laboratorija sploh zastalo, saj ni bilo zanj niti najosnovnejših pogojev. Laboratorij se je namreč moral umakniti drugim, za celotno geografijo pomembnim dejavnostim, zlasti kartografski, pa celo del knjižnega fonda, ki se je medtem pomnožil, je bil odrinjen na hodnik. Laboratorij se je hočeš nočeš skrčil na neurejeno, napol pozabljeno zbirko raziskovalne opreme, od katere pa so v večji meri uporabljali le meteorološko. Šele dvajset let kasneje, že po vojni, je z njo in na Melikovo spodbudo opravil R.Gradnik prva merjenja Bohinjskega in Blejskega jezera ter izsledke v Geografskem vestniku tudi objavil (Gradnik 1946).

Po vojni je bilo treba fizičnogeografski laboratorij na novo ustanoviti. Do tega je formalno prišlo v študijskem letu 1961/ 62, ko so se tudi zanj začele kazati realne možnosti v novih prostorih filozofske fakultete na Aškerčevi ulici, kamor se je oddelek za geografijo preselil iz dotedanjih, nadvse skromnih prostorov na stari univerzi. Pobudo zanj (D.Radinja) pa niso sprožile le boljše prostorske možnosti, temveč tudi razvoj, ki so ga drugod po svetu na tem področju medtem doživele geografske raziskave, pa seveda tudi reforma geografskega študija kot sestavni del tedanje reforme na ljubljanski univerzi sploh. Geografski študij, do tedaj tradicionalno pedagoško usmerjen, se je namreč izpopolnil še z "nepedagoško smerjo". Vpeljan je bil študij enopredmetne, t.i. čiste geografije, namenjene raziskovalni praksi. Vse to je botrovalo ustanovitvi fizičnogeografskega laboratorija, ki pa je dejansko zaživel, razširjen s praktikumom, šele čez nekaj let, to je po več kot 35-letni prekinitvi. Pri tem je zanimivo, da se je na samem začetku vendarle lahko oprl na nekaj instrumentov iz zapuščine prvotnega laboratorija (s teodolitom, sekstantom, kompasi, vodnimi termometri, globinskim termometrom, vzorčnikom sedimentov in še nekaterimi drugimi pripomočki).

Sedanji laboratorij se v marsičem razlikuje od prvotnega. Kajti namenjen ni le hidrogeografiji, temveč celotni fizični geografiji. Njegovo delo je bilo sprva v marsičem ovirano, saj laboratorij ni imel niti lastnega laboranta, temveč si ga je moral deliti z oddelčnim fotolaboratorijem, ki je tedaj nastajal, pa tudi s kartografsko zbirko. Šele kasneje (1969), ko je novi laborant, P.Markelj, kemijski tehnik, večino delovnega časa lahko odmerjal laboratoriju, je delo v njem postajalo načrtnejše. Še najbolj pa se je z raziskovalno opremo izpopolnjeval laboratorij prva leta, zlasti v prvi polovici sedemdesetih let, kasneje, posebno v osemdesetih letih, pa je z znano "devizno zaporo" nabava instrumentarija iz uvoza praktično zastala. Sedanji laboratorij deluje sicer v neprimerno boljših prostorskih in gmotnih razmerah kakor prvi, saj ima skoraj toliko prostora (dva manjša in enega večjega), kakor ga je pred vojno imel celotni geografski institut. Vseeno pa deluje v zelo skromnih pogojih v primerjavi z razvojem, kakršnega je medtem doživela tovrstna geografija marsikje v srednji, zahodni in zlasti vzhodni Evropi. Zato se današnja primerjava izteče slabše kakor pred šestdesetimi leti. Od povojnega obdobja je bila še najugodnejša na začetku sedemdesetih.

Sedanji laboratorij je v primerjavi s prvim veliko širše zasnovan. Omogoča namreč analize groboklastičnih sedimentov (granulacijske, morfometrične in druge), potrebne v geomorfologiji, prav tako pa analize, ki so povezane z raziskavami intenzivnosti korozijskih učinkov na kraškem svetu, pa tudi mikrokorozijske terenske meritve golega kraškega površja. Laboratorij služi nadalje hidrogeografskim raziskavam. Na tej osnovi že več let potekajo v medsebojni primerjavi sistematične meritve Bohinjskega in Blejskega jezera, s poudarkom na njunih evtrofičnih posledicah. Sporadično tečejo tudi raziskave drugih voda, podprte z laboratorijskimi analizami, po največ v zvezi z njihovo onesnaženostjo. Laboratorij služi nadalje meteorološkimi, pravzaprav klimatogeografskim terenskimi raziskavam, ki so povezane bodisi s samostojnim delom učiteljev ali asistentov, bodisi s terenskim delom študentov (terenske vaje). Služi tudi čedalje bolj sistematičnim pedogeografskim analizam, ki so se v okviru geografije pred leti začele povsem na novo (Lovrenčak 1978).

Laboratorij seveda ni namenjen le raziskovalnemu delu, temveč tudi študijskemu. Z njim so povezane laboratorijske vaje, ki so stekle redno leta 1973/74 (geomorfološke, hidrogeografske, pedogeografske, klimatogeografske). Na laboratorijsko delo pa se opirajo tudi nekatere seminarske in diplomske naloge pa tudi posamezna magistrska in doktorska dela.

Razumljivo je, da terenske raziskave, oprte na laboratorijske analize, odsevajo tudi v fizičnogeografskih izsledkih, kakor kažejo objave fizičnih geografov (I.Gams, D.Radinja, F. Lovrenčak, J.Kunaver, D.Plut, M.Bat, D.Ogrin), ki zaradi tega v večji meri slonijo na uporabi kvantitativnih metod, kakor bi sicer.

V celoti vzeto pa je celotno delo fizičnogeografskega laboratorija v metodološkem in stvarnem pogledu še vedno bolj ali manj na začetku, če pomislimo na podoben razvoj v svetu. To velja posebno za zahtevnejšo (dražjo) opremo in nanjo vezane delovne metode. Sodobne terenske meritve, ki v čedalje večji meri slonijo na instrumentalnih metodah in pripomočkih, so se zlasti zaradi potreb po ustreznem registriranju onesnaženega okolja v zadnjem času močno razvile. A to ne le zaradi naših skromnih gmotnih razmer nasploh, temveč tudi zaradi sistema financiranja pedagoško-znanstvenega dela. Zato tudi pomanjkljivosti organizacijskega položaja geografije v okviru univerze prihajajo bolj do veljave, kajti stroka, ki se razvija na stiku družboslovnih in naravoslovnih ved, ima poleg potreb, ki so značilne za prve, tudi potrebe, ki so v marsičem značilne za druge. To pa so prav laboratorijsko-terenske potrebe, pedagoške in raziskovalne. Zaradi pretoge organizacije raziskovalnega dela, vkalupljene po posameznih institucijah pa fizičnogeografski laboratorij ni uspel prevzeti naloge osrednjega, ki bi bil namenjen še drugim geografskim raziskovalnim ustanovam, kar bi bilo smotno. Podobno se je pred tem dogajalo tudi fotografskemu laboratoriju.

Preskromna opremljenost fizičnogeografskega laboratorija in prešibka personalna zasedba v njem sta med drugim vzrok, da se ustrezni stiki s tujimi geografi niso razvijali tako, kakor bi bilo potrebno, čeprav jih je nekaj vendarle bilo (Poljska, Madžarska, Anglija, Zahodna Nemčija, Bolgarija, Sovjetska zveza). V jugoslovanskem okviru pa je, žal, tako, da je fizičnogeografski laboratorij na ljubljanski univerzi še vedno edini te vrste pri nas.

VIRI

- Gradnik R., 1946, Toplinski odnošaji v Blejskem in Bohinjskem jezeru, Geografski vestnik 18, Ljubljana.
- Ilešič S., 1969, Geografija, Petdeset let slovenske univerze v Ljubljani, Ljubljana.
- Lovrenčak F., 1978, Laboratorijske vaje iz pedogeografije, Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Ljubljana.
- Radinja D., Letna poročila o delu fizičnogeografskega laboratorija od štud.leta 1970/71 dalje (arhiv Oddelka za geografijo FF v Ljubljani).
- Rakovec I., 1945, Dr.Artur Gavazzi (14.10.1861 - 12.3.1944), Geografski vestnik 17, Ljubljana.

EHRENSWERTE, DOCH NICHT KONSEKUTIVE ENTWICKLUNG DES PHYSISCHGEOGRAPHISCHEN LABORATORIUMS

Wird ein siebzigjähriges oder ein zweiundzwanzigjähriges Jubiläum gefeiert ?

Sehr allgemein kann behauptet werden, dass auch das physischgeographische Laboratorium siebzig Jahre seines Bestehens feiert, denn gegründet wurde es fast gleichzeitig wie das Geographische Institut (1921). Danach wurde das Laboratorium im Jahre 1928 abgeschafft um erneut erst 1969 gegründet zu sein. Dazwischen verliefen fast 40 Jahre. Deswegen können wir das bestehende Laboratorium nicht als eine weiterführende Institution der Abteilung für Geographie sehen, über ein langes bestehen des Laboratoriums kann jedoch trotzdem berichtet werden.

Das Laboratorium dient der wissenschaftlichen und pädagogischen Tätigkeit der Mitarbeiter und Studenten der Abteilung für Geographie an der hiessigen Universität. Die Arbeitsmethoden der Feldpraktikas werden darin ergänzt, besonders im Rahmen der Geographie des Karstes, der Hydrogeographie, der Klimatogeographie und der Pedogeographie.

Na račun vsakega pa je potrebno dati fizičnogeografskega laboratorija v nekakšno kratek in
opredeljen pogledu še vedno bolj ali manj na začetku, če pomislimo na podobno raz-
pisno vsebino. To velja posebno za zahvalno slovo (inčim) opremo in pripomočnik dele-
vna posredje. Sodobne učenske metode, ki v sodobno večino metodološko inštrumen-
tarno metodo in pripomočnik, so se zaradi zaradi potrebe po ustrezni razpisni
opremljenosti uklopa v različni in se med seboj razlikujejo. A to so le zaradi različnih stroškov
gledano razpisnih materialov, semveda tudi zaradi različnih finančnih pogledov in
svojih del. Zaradi tudi pomniji vstati organizacijskega položaja geografske v okviru
inštituta praviho bolj do volje, kajti stroški, ki so razviti na vsak družbeno-
inštitutski vod, ima poleg potreb, ki so zaradi zaradi potrebe, ki so v
novejšem značilne za druge. To pa so glavni laboratorija inštituta inštituta, podarje
ke in raziskovalne. Zaradi pristojne organizacije raziskovalnega dela, vključno pa
posameznih inštitutov in fizičnogeografski laboratorij ni v celoti provoden inštitut
inštituta, ki so bil ustanovljen za drugel geografskim raziskovalnim ustanovam, ki
so bili ustanovljeni. Podoben se je pred tem dogajalo tudi fotografiskemu laboratoriju.